

19. Spitalul și farmacia amorului

Opiu, bașiş și alte afrodisiace

În „cartea de înțelepciune” *Craii de Curtea-Veche*, disimulată „sub grele catifele de pitoresc oriental”, cum a definit Ion Barbu romanul lui Mateiu Caragiale (în publicația *Ultima oră*, 1 mai 1929), există o remarcă privind narcomania lui Pașadia Măgureanu. „Tot îți sună coliva – îi spune cinic Pirgu lui Pașadia. Parcă nu știe lumea că de mult numai în miambal și-n magiun îți mai stă nădejdea?” (254, p. 67). „Magiunul” la care se referă Pirgu nu este vreun inocent gem de prune, ci un preparat de opiu și/sau de hașiş (107, pp. 242-243).

În 1716, de pildă, boierul fanariot Nicolae Mavrocordat – fost domnitor – trimitea patriarhului Ierusalimului, Hrisant Nottara, un electuar opiaceu preparat după o rețetă specială: „un magiun socotit ca pentru noi înșine, când eram la Cotroceni” (344, p. 184). Pe la 1829, farmacistul trasilvănean J.M. Honigberger, din Brașov, ajuns medic la curtea maharajahului din Lahore (la granița de azi dintre Pakistan și India), descria rețeta preparării în Orient (Turcia, Egipt, Arabia, Persia, India) a „magiunului” de *cannabis indica*. Cânepa se fierbe în unt și apă, adăugându-se după dorință diverse mirodenii: „piper, scorțișoară, șofran, ghimbir și altele, îndulcite cu zahăr”. Acest *madjoon* (cum scria Honigberger în engleză) este uneori amestecat și cu semințe de ciunăfaie (*Datura stramonium*), „ceea ce îi sporește efectul” (236, p. 243). La sfârșitul secolului al XIX-lea, în *Dicționarul* lui Lazăr Șăineanu, primul înțeles al cuvântului „magiun” era „amestec de opiu, mac și aloë”. Termenul provine din turcește (*madjun*) și din arabă (*ma'jūn*). În cartea sa privind *Influența orientală asupra limbei și culturii române* (1900), Lazăr Șăineanu va reveni, definind „magiunul” ca fiind „un opiat compus din esențe de opiu, lemn de aloë și

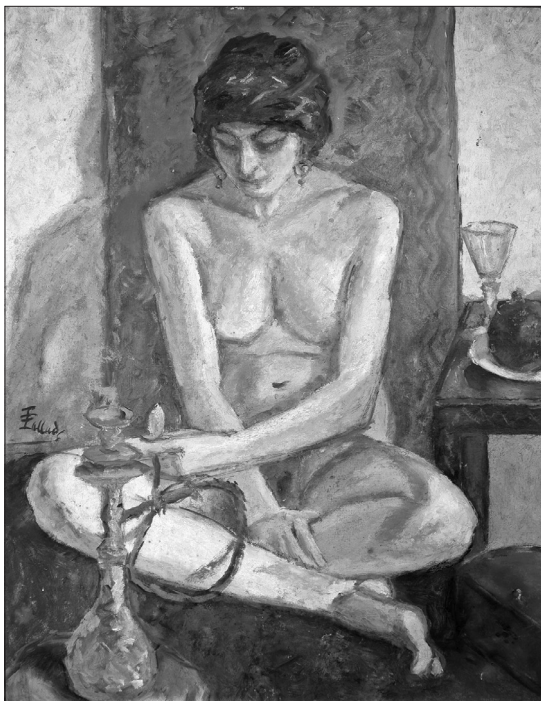
alte arome; cel mai simplu se prepara în formă de hapuri și se lua în apă sau cafea” (345).

Pasajul din *Craii de Curtea-Veche* în care Pirgu amintește de „magiun” și de „miambal”, preparate pe care le consuma „de mult” Pașadia, are explicite conotații sexuale. Este un episod legat de frumoasa „ovreică” Rașelica Nachmansohn. „Halal să-i fie, strașnică muiere!”, vorba lui Pirgu. „A dat gata [...] doi bărbați în trei ani, bașca ce-a mai forfecat pe de-alături” (254, p. 67). „Suprasexuala” Rașelica îl „dă gata” (la propriu!) și pe Pașadia, care – probabil și din cauza unei doze prea mari de magiun opiat – își dă duhul chiar pe pânțelele ei, în timpul împreunării. *La petite mort* (cum este numit metaforic orgasmul bărbatului) a devenit *la grande mort*, de fapt *la mort* pur și simplu.

În acest context, Matei Călinescu (346, p. 112) amintește de funcțiile afrodisiace ale electuarului de opiu, *magiun*, și ale sucului de lemn-dulce, *miambal* (*Glycyrbiza echinata*, în turcă *myan bal* – cf. *Dicționarul* lui Lazăr Șăineanu). Conform dicționarului român-francez al lui Frédéric Damé (1893-1895), „magiun” ar însemna un „opiat cantharidé”, adică un electuar de opiu la care se adaugă un alt afrodisiac: praf de cantaride (347). Amestecat sau nu cu praf de cantaride, pentru Baudelaire, „opiul sporește voluptatea”: *L'opium [...] creuse la volupté* (poemul „Le Poison”, 1857).

Alexandru Odobescu, un morfinoman înrăit, care s-a sinucis cu supradoză de drog (107, pp. 185-189), a făcut o analogie semnificativă între actul sexual și injectarea unei doze de morfină. Din bogata corespondență ținută în franceză cu soția sa Alexandra (Sașa) Prejbeanu (fiica generalului Pavel Kiseleff), unele scrisori, cele foarte intime, însemnate cu formula „pour toi”, au fost în general distruse de ei. Aceasta a fost înțelegerea dintre soți. Totuși, câteva epistole de acest gen au supraviețuit, dar sunt mai greu de înțeles pentru că, așa cum remarcă Nicolae Manolescu, „în unele locuri limbajul este aluziv sau codificat”. Avea dreptate Emil Cioran când scria că „adevărul despre autor se află în corespondența, nu în opera sa”. Într-o astfel de epistolă din anii 1880, care s-a păstrat în pofida faptului că pe ea scria „pour toi seule”, Odobescu îi trimitea Sașei (care se întorcea din Rusia) un mesaj în care actul erotic era asociat cu cel narcotic: „Nu de durere vreau să te aud gemând și să te simt contorsionată în prima zi a revenirii tale aici. Eu nu sunt morfina, ci ceva mult mai bun, care

va servi la injecții și, pentru a le face, există gata pregătit un ac frumos și gros, care te va penetra, nu mai puțin ca morfina. El te așteaptă cu o vie nerăbdare” (667, pp. 323-325). Am tratat cu alt prilej modul în care apare acest tip de asociere în literatura română (107, pp. 283 ș.u.).

28. Theodor Pallady, *Odaliscă cu narghilea*, ulei pe pânză, cca 1925-1935 (Muzeul Național de Artă al României)

De la Mircea Eliade (în *Isabel și apele diavolului*, 1930 și în *Șantier*, 1935) la Mircea Cărtărescu (în *Orbitor*, 1996), mai mulți scriitori români s-au referit la proprietățile opiului de a stimula activitățile sexuale. În *Orbitor. Aripa stângă*, macul este, pentru țărani din Balcani, o floare minunată „care lărgeste pupilele muierilor și le face dornice de-mpreunare”. În roman, opiul stimulează impulsurile erotice, mai ales ale femeilor. După ce „s-au împreunat de-a valma”, după ce a trecut climaxul epidemiei

sexuale, bărbații au căzut în reverie narcotică, dar femeile au rămas în febră erotică:

Duhăniind la mahorca presărată cu sămânța de țigan [= de mac], gospodarii zăceau pe lavite, neavând altă grijă decât ca buștenii să ardă în sobă. Muierile uitau de prunci, lăsându-i să orăcăie prin albi, și mergeau prin sat, sulemenite și pe sfărcurile țâțelor, să mai găsească vreun voinic căruia încă nu-i simțiseră apăsarea (348, pp. 40-41).

Într-adevăr, se pare că opiul, ca afrodisiac, are efecte diferite asupra libidoului feminin și al celui masculin. Lucy Roth, personaj cvasireal din romanul „indian” al lui Mircea Eliade (*Isabel și apele diavolului*, 1930), știe câte ceva în această privință: „Opiul potențează senzualitatea feminină și suprimă pe cea a bărbaților” (349, p. 96). Și poetul opioman Jean Cocteau ajunge la o concluzie similară:

La bărbat, Drogul [= opiul] nu adoarme inima, adoarme sexul. La femeie, Drogul trezește sexul și adoarme inima (350, p. 19).

Cu alte cuvinte, opiul poate acționa în același timp ca afrodisiac și ca anafrodisiac: el exhibă sau inhibă impulsurile sexuale.

*

În Evul Mediu european două erau mijloacele de a spori ardoarea sexuală a partenerilor: efectuarea unor ritualuri magice și administrarea unor substanțe afrodisiace. Despre ambele aflăm mai ales în scrierile adversarilor acestor practici – diverși clerici și inchizitori. În secolul al XI-lea, de pildă, episcopul Burchard de Worms tuna și fulgera împotriva femeilor care făceau vrăji de dragoste.

[Ele] iau un pește viu, și-l vâă în sex, îl țin acolo până ce moare și apoi îl fierb sau îl prăjesc și-l dau soțului să-l mănânce, pentru ca ardoarea acestuia pentru ele să sporească (*Collectarium canonum*, 1012).

Penitența propusă de episcopul german pentru ispășirea demoniului păcat era de doi ani de post (numai cu pâine și apă), dar

pedeapsa creștea la cinci ani pentru femeile care, tot în același scop, „iau sângele menstrelor lor, îl amestecă în hrană sau în băutură și-l dau soțului” (95, pp. 43-44).

Vrăjitoarele din Europa medievală știau să transforme sângele menstrual, considerat o otravă devastatoare, într-un extrem de puternic afrodisiac. Licori de dragoste similare, compuse din sânge menstrual și alte ingrediente animale și vegetale, erau folosite de amantele de la curtea de la Versailles în secolul al XVII-lea (637, p. 78). Uimitor este faptul că astfel de farmece au supraviețuit un mileniu în Europa Centrală, până în secolele XIX-XX. Aproape identice, regăsim astfel de vrăji de dragoste la țigăncile din Transilvania (111, p. 188), dar și la țărăncile române din Țara Făgărașului, în Drăgușul anilor 1930:

[Fetele] fac feciorii să le ia [de soție] – zice o informatoare populară – punându-le în rachiu rânduiei [= sânge menstrual]. Și-apăi [tânărul] nu să mai poate despărți de ea! (Dar e păcat să spurci sufletul omului cu urâciuni d-alea!) [...] Îți poate băga rânduielele și-n mâncare ca să-ți facă rău (88, pp. 85-86).

„Dreptul” bărbatului și reacția femeii sunt domenii care par să se fi modificat foarte puțin de-a lungul timpului. Noutatea pare a fi doar comentariul critic dintre paranteze, rostit de țărânca din Transilvania secolului XX. Sânge menstrual se folosea și în cadrul descântecelor „de fapt” (de farmece), așa cum apare în manuscrise românești din secolul al XIX-lea: „poale di femei [= sânge menstrual] sau alte stricăciuni sau pângărituri stricate” (mss. BAR nr. 1851, jumătatea secolului al XIX-lea) (225, p. 337).

Printre plantele afrodisiace folosite în Evul Mediu se numărau, desigur, mandragora (*Atropa belladonna*), ciumăfaia (*Datura stramonium*), cornul-secarei (*Claviceps purpurea*) ș.a. Întrebându-se ce drog se putea folosi în secolul al XII-lea pentru rețeta „elixirului dragostei” băut de Tristan și Isolda, Denis de Rougemont a indicat cornul-secarei, „ale cărui efecte seamănă cu cele ale LSD-ului, dar sunt fără îndoială mai puternic afrodisiace” (351, p. 80). În limbaj de secol XII, acest filtru de iubire este numit „vin vrăjit cu ierburi” (*li vins herbez*) și „băutură de dragoste” (*li lovendrins*). De fapt, „filtru de iubire” este un pleonasm, pentru

că termenul provine din grecescul *phyltron* < *philia* („iubire”) (352, pp. 120, 317).

În piesa *Mandragola*, scrisă de Niccolò Machiavelli la începutul secolului al XVI-lea, poziunea de mandragoră are funcții afrodisiace. Am abordat cu un alt prilej amplul subiect al caracteristicilor afrodisiace ale mătrăgunei, cunoscute încă din Antichitate (107, pp. 15-29). În Vechiul Testament, de pildă, efecte afrodisiacofertilizatoare au „merișoarele de mandragoră” (*dudaim*), încercate de Iacob și Leah (*Geneza XXX*, 14-16). Și mireasa Sulamita îl invită pe mirele Solomon pe tărâmul simbolic unde „mandragorele umplu lumea de miros” și, înainte de împreunare, îi oferă „vin dres cu mirodenii” (*Cântarea cântărilor VII*, 14 și VIII, 2).

*

În această parte a continentului, vrăjitoarele valahe (o atestă cronicile săsești) erau considerate cele mai eficiente în folosirea rituală a plantelor pentru „farmece de dragoste” (353, p. 321). Femeile și fetele vrăjitoare susțin că știu să asculte graiul buruienilor: „Florile și toate buruienile – spune o credință populară – vorbesc [între ele]. Când te duci pe câmp, e așa de frumos cine știe limba lor! Una zice: «Ia-mă că eu sunt bună de dragoste!» [...] Și de boale și de leacuri, de toate spun și se îmbie. Numai trebuie să pricepi limba lor” (176, p. 121). În epoca premodernă, jupănesele din spațiul românesc foloseau afionul în diferite situații, inclusiv când se retrăgeau în pat. Doamnele noastre – se plângea vornicul Nicolae Văcărescu în 1814 – nu mai gătesc „butincă” cu mac. Și asta pentru că

Macul îl lasă de alte ceasuri

La ale patului foarte dulci pasuri

Când inimioara le face tac! (216, p. 265).

Nu este prea clar dacă boierul Văcărescu se referea la folosirea afionului (în orele dulci ale nopții) ca somnifer sau ca afrodisiac. A doua ipoteză nu este lipsită de temeii. „Fetele pun flori de mac sub cap – constata Artur Gorovei (*Credinți și superstiții*, 1915) – ca să le îndrăgească flăcăii” (354, p. 128). Și tot Gorovei (*Descânțele românilor*, 1931) a publicat unele descânțele